

جسور

جسور للدراسات
JUSOOR ARAŞTIRMA MERKEZİ

Suriye'de Yakıt Krizi

Kökeni, bileşenleri ve muhtemel geleceği

Khaled Al Turkawi

Analitik Rapor

ARAŞTIRMALAR BİRİMİ

Mayıs 2019

www.jusoor.co

Jusoor Araştırma Merkezi Ortadoęu bölgesinde, özellikle Suriye ile bağlantılı meselelerde, siyasi toplumsal ekonomi ve kanuni alanlarında çalışmalar bilgiler ve araştırmalar yayınlayan, devletin çeşitli uzmanlık alanlarından karar sahiplerine, Yetkililere, kalkınma alanında çalışanlara bölge meseleleri ile ilgili dengeli kararlar almalarında onlara gerçekçi ve net verilere dayanan raporlar sunan bağımsız uzman kurumdur.

İçindekiler

Giriş.....	3
Birinci bölüm: Suriye’de yakıt Krizi: “Eski olup tekrar ediyor.” Sebepleri ve kökeni	4
1. Lübnan’a yakıt kaçakçılığı yılları.....	4
2. Yakıtın dağıtım metodu.....	5
Üçüncü Bölüm Esed rejiminin petrol üretimi problemleri.....	6
4. Suriye dışından ithalatın engellenmesi	7
İkinci bölüm: Krizin yansımaları ve etkileri.....	8
1. Rejim ve birimlerine etkisi.....	8
2. Temel hizmetlere etkisi.....	9
Üçüncü Bölüm Tüketicilere etkisi.....	9
4. Krizin üreticiler üzerindeki etkisi.....	10
5. Krizin dış sektöre etkisi.....	11
Üçüncü bölüm: Rejimin krizle mücadele araçları.....	12
1. Krizle mücadele için Hükümetin kararları.....	12
2. Basın.....	12
Üçüncü Bölüm Komşu ülke ve bölgelerden ithal girişimi.....	13
Dördüncü bölüm: Krizin muhtemel senaryoları.....	16
Birinci Senaryo: Krizin şu anki haliyle devam etmesi	16
İkinci Senaryo: Krizin kontrol altında tutulması	16
Üçüncü Senaryo: Yakıtın akması	17
Özet.....	18
Dipnotlar	19

Giriş

Mevcut yakıt krizini eski köklerinden ayırmak mümkün değildir. Aynı şekilde onu, gelecekte meydana gelecek olan ona bağlı gelişmelerden ayırmak da mümkün değildir.

Geçen sekiz yıl yakıt ticaretinde muazzam alışverişlere şahit oldu. Bu temel üzerinde DAES, Nusra cephesi ve Kürt Özyönetimi gibi bütçeleri milyar dolarları bulan emirlikler ve devletimsi yapılar kuruldu. Bu büyük yakıt ticareti el-Katırcı, el-Kattan ve Ahmet Derviş gibi çeşitli aktörler arasında yakıt transferi yaparak büyük servetler elde eden yeni “işadamlarını” ortaya çıkardı. Bu tür ticaret, savaşın ortaya çıkardığı en önemli işlerden birisiydi.

Kontrol bölgeleri arasındaki yakıt ticareti, ordu ve güvenlik birimlerinin ticaret konvoylarını korumak için özel birimler kurmasını gerektirdi. Daha sonra bu ticareti garanti almak için yerel özel milisler devreye girdi. Aynı şekilde bu ticaret, çok sayıda rejim subayları ve Şebbiha komutanlarının satış ve koruma sağlama işlerine girmelerine izin verdi.

Humus ve Banyas rafinerilerindeki üretimin zayıflaması, rejimin piyasa taleplerine cevap verebilme yeteneğini de zayıflattı. Suriye hükümeti, petrol ihraç etmesine rağmen piyasanın petrol ve benzin ihtiyacının yarısından fazlasını ithal etti. Petrol boruları, tanklar ve rafinerilerin bizzat kendileri üretim kapasitelerini etkileyen sabotajlara maruz kaldılar. Humus rafinerisi, muhaliflerin doğrudan saldırılarının hedefi oldu. Aynı şekilde Hizbullah’a bağlı Albay Muhammed Ebu’z-Zeyn komutasındaki Şii kuvvetlerin bulunduğu Mezra’a ve Zurzuriye köylerine yakın yakıt tankları akaryakıt hırsızlığı için onlarca kez delindi. ¹

Buna ilaveten son aylarda çok önemli bir faktör ortaya çıktı. Büyük miktarlarda petrol taşıyan gemiler ABD ambargosu nedeniyle rejim bölgelerine ulaşamaz oldu. Bu ambargonun etkisi, “dost” ülkelerin (resmi olarak Irak ve Lübnan) şu ana kadar rejimle iş birliği yapmamasında görünmektedir. Ayrıca SDG bölgelerinden rejim bölgelerine giden konvoylara yönelik faili meçhul saldırılar arttı. SDG güçleri de ihracatı kendisinin bildiği tedarikçilerin tekeline almak için kaçakçılıkla mücadele etmeye başladı. Diğer taraftan Suriye sahillerine altı aydır petrol tankerleri gelmemekte ve sadece az sayıda petrol gemisi ulaşabilmektedir.

Rejim kuvvetlerinin farklı bölgelere yayılması ve büyük miktarlarda yakıt gerektiren askeri araçların kullanılması, rejimin ihtiyaç duyduğu ve

öncelikle Suriye’ye ulaşan yakıttan düşülen yakıt miktarının artmasına sebep oldu.

Bu rapor Suriye'deki akaryakıt krizinin kökenlerini, vatandaşlar ve rejim üzerindeki etkilerini, rejimin son akaryakıt krizini nasıl ele aldığını ve kriz için beklenen senaryoları ele almaktadır.

Birinci bölüm: Suriye’de yakıt Krizi: “Eski olup tekrar ediyor.” Sebepleri ve kökeni

1. Lübnan’a yakıt kaçakçılığı yılları

2008 yılında Lübnan'a mazot kaçıran kişilere on yıla kadar hapis cezası ve kaçakçılıkta kullanılan malzemelere el konulmasını öngören 42 nolu Kararname yayınlandı.² Kararname aynı şekilde normal kullanımından daha fazla miktarda yakıt bulunduran kişilerin cezalandırılmasını da öngörüyordu. Kararnameye devlet sübvansiyonlarında yapılan bir dizi kesinti eşlik etti. Bu da fiyatları neredeyse üç katına çıkardı. Bu şekilde bir litre mazotun fiyatı 8 Suriye Lirasından 25 Liraya, 30 Liranın altında olan benzin de 40 Liraya çıktı.³

Öte yandan hükümet vatandaşlara belli bir miktarda yakıtı indirimli fiyatla almasını sağlayacak akıllı bir karne dağıttı. Bu, devletin sübvansiyonları azalttığı ve gelirleri arttırdığı bir dönemde meydana geldi. Buna Lübnan’a yakıt kaçakçılığına karşı geniş çaplı hamle eşlik etti. Aslında bu yıllardır devam etmekteydi. Ancak devlete bağlı büyük işadamları aracılığıyla yeni şekiller kazandı. O dönemde öne çıkan kaçakçılardan birisi de Humus-Kusayr yolu üzerinde bir benzin istasyonuna sahip olan subay Ahmed Abdunnebi idi. Aynı şekilde Âl Sâliş ve Humus'un eski valisi Muhammed Iyad Gazal’in yanı sıra kaçakçılıkla yaşayan Lübnan çevresindeki bütün köylerde küçük kaçakçılar vardı.

Çeşitli yakıt türlerinin fiyatlarının artmasına rağmen 2008 yılı gaz, mazot ve benzin düzeyinde kısmi bir yakıt krizine şahit oldu. Fiyatların serbest bırakılması, başta devlet destekli tarım sektörü olmak üzere çeşitli sektörler üzerinde yıllık 55 milyar lira ile yıkıcı sonuçlara yol açtı. Bunun 35 milyar lirasını yakıt sektörünün desteklenmesi oluşturuyordu. Tarım sektörü bunu kaybetmiş ve bu yüzden devrim sürecini takip eden yıllarda şiddetli şoklara karşı savunmasız kalmıştı. Bu da genel olarak Suriye’nin gıda güvenliğini etkilemiş ve 2010'dan önce fiyatların yeniden düşürülmesini gerektirmişti.⁴

2008 yılında Suriye'den yapılan tahmini kaçakçılık miktarı, yaklaşık 1.5 milyar litre mazot oldu. Bunun yıllık değeri dört yüz milyar Suriye lirasına karşılık gelmektedir.⁵ (1 milyar doların biraz altında)

Kaçakçılık operasyonları 2011’den sonra büyük ölçüde Lübnan’a devam etti. Kaçakçılık dünyasına yeni kişiler girdi. Bu operasyonlar özellikle Hizbullah’ın Suriye sınırındaki bölgelerin çoğunu kontrolü altına almasından sonra artarak devam etti. Hizbullah’a yakın kişiler bu operasyonlarda büyük bir rol oynadı.⁶ Suriye’den gelen yakıt kaçakçılığı, Lübnan Parlamentosunda ve Lübnan’ın karar alma yerlerinde ele alındı. Yolsuzlukla Mücadele Devlet Bakanı Nicola Tueni, her gün bir milyon litre benzinin Lübnan’a Suriye’ye girdiğini söyledi (Tueni’nin 2018 tarihli açıklaması). Maron Şemmas da Lübnan'a her gün büyük miktarlarda mazotun girdiğini ancak kalitesinin düşük olduğunu belirtti. el-Cumhuriyye gazetesi bu miktarın günlük yaklaşık bir milyon litre olduğunu kaydetti.⁷ Lübnan, bu süreçte sınırını kontrol edemedi ve düzenli olarak ithal yakıt vergileri nedeniyle hazineye gelmesi gereken büyük kaynakları kaybetti. Çünkü son yıllarda kaçakçılar Hizbullah’a bağlılar ya da onun adını kullanarak çalışıyorlar.

2. Yakıtın dağıtım metodu

Hükümet, 2011'den önce yakıtın dağıtılmasında Suriye Petrol Ürünleri Depolama ve Dağıtım Şirketine dayanıyordu. Bu şirket devlete bağlı bir şirket olup benzin istasyonlarına ve gaz satış merkezlerine sahip olan ya da çeşitli bölgelerdeki merkezleri aracılığıyla yakıt satan ve dağıtan bir şirketti. 2011'den sonra sahadaki gerçeklik ve “biz devletiz” vakıası olarak bilinen ve kendilerini "devlet" olarak nitelendiren yeni grupların girişi nedeniyle hükümet, iki ana sebepten dolayı dağıtım sürecinde yerel gruplara, muhtarlar ve yerel ileri gelen kişilere dayandı:

- 1- **Yolların güvenli olmaması:** Yakıtın taşınmasına engel olmak bazı gruplar için altın kadar değerli olması anlamına geliyordu. Örneğin Şam-Tartus kavşağında mevzilenmiş olan Albay Muhammed Ebu Zeyn grubunun petrol konvoylarını birçok defa ele geçirdi. 2017’de Devlet Güvenlik Birimi Humus Rafinerisine giden konvoylar üzerindeki bu ablukayı kaldırmak için müdahale etmek zorunda kaldı. Bu yüzden bu konvoyların askeri kuvvetler tarafından güvence altına alınması gerekli hale geldi. Bu kuvvetler ücretini, taşınan yakıttan bir pay alarak tahsil ediyordu.
- 2- Hükümetin yerel ileri gelenlere verdiği **razi etme yöntemi** ve ayrıcalıklara karşı sadakat ilkesinin uygulanması. Bu, yakıtların

muhtarlar veya ileri gelenlere dağıtılmasını denetleme hakkı veriyor. Muhtarlar ve ileri gelenler de bu yakıttan bir miktar alıyorlar.

Bunun açık bir örneği şudur: Şubat 2019’da Şam mahallelerinden birine üç partide iki yüz gaz tüpü geldi. Şebbiha bu miktarın yarısını, yerel ileri gelenler ise çeyreğini aldı. Mahalle sakinlerine ise bu miktarın çeyreği kaldı.

3. Esed rejiminin petrol üretimi problemleri

Suriye'deki çatışmanın bir sonucu olarak Suriye'deki en zengin petrol ve gaz bölgeleri de dahil olmak üzere çeşitli bölgeler rejimin elinden çıktı. DAES bu toprakların çoğunu yıllarca kontrol etti. Ancak DAES Esed'a petrol ve gaz sağlamaya devam etti ve son zamanlara kadar görevlerine devam edip rejimden ve DAES'ten birer maaş alan Esed mühendislerine bu kurumları idare etme hakkı tanıdı.⁸ Ancak petrol sahaları önceki üretim kapasitelerini sürdürmedi ve bütün üretim rejime gitmedi.

Rejim, petrol akışı açısından DAES ile iyi bir ilişki yaşadı. Katırcı milisleri de nakliye operasyonlarını yürüttüler. Bu ithalat ve akış, Demokratik Suriye Güçlerinin (SDG) 2017 sonlarında Doğu Fırat sahalarını kontrol altına almasından sonra da devam etti.⁹

Petrol sahalarının kontrolünün DAES'ten çıkıp SDG'nin eline geçtiği geçiş dönemi, rejim bölgelerinde açık bir yakıt krizine tanık oldu. Bu dönemde arabalar yollarda kaldı ve vatandaşlar karaborsadan yakıt almak için daha fazla para ödemek zorunda kaldılar. Ancak durumlar kısa sürede eski haline döndü. Rejim Nisan ayına kadar SDG bölgelerinden petrol ithal etmeye devam ediyor.¹⁰

Bununla birlikte SDG'nin kontrolü eline geçirmesinden bu yana petrol ithalatı aynı seviyede olmadı. Rejim bu bölgelerden gayri resmi ve yarı resmi yollarla günlük olarak yüz yirmi varil ithal ediyor. Bu ise ihtiyacının bir kısmını karşılayabiliyor. Bununla birlikte bu yılın ilk aylarında veresiye miktarının gayri resmi yollarla yaklaşık 200'e yükselmesi, SDG'nin kontrolü altındaki bölgelerde mevcut arzın azalmasına sebep oldu. Bu da Özyönetimi Mart ayının ortalarında kaçakçılıkla ve izin verilen miktarın üzerindeki veresiye ile mücadele etmeye itti. Kaçakçılığın sona ermesi, Mart ayının ikinci yarısından itibaren miktarların yeniden günde yaklaşık 100 varile düşürülmesine neden oldu.

Irak'tan ve Özyönetim bölgelerinden gelen tankerler, Deyrezor'un kuzey kırsalında geçen ay birçok defa kaçırıldı.¹¹ Bu, bu miktarların değişken

olduğu, sürekli olmadığı ve her zaman güvenilir olmadığı anlamına gelmektedir. Ayrıca bu konvoylar kaçırılmakta ve hedef alınmaktadır.

4. Suriye dışından ithalatın engellenmesi

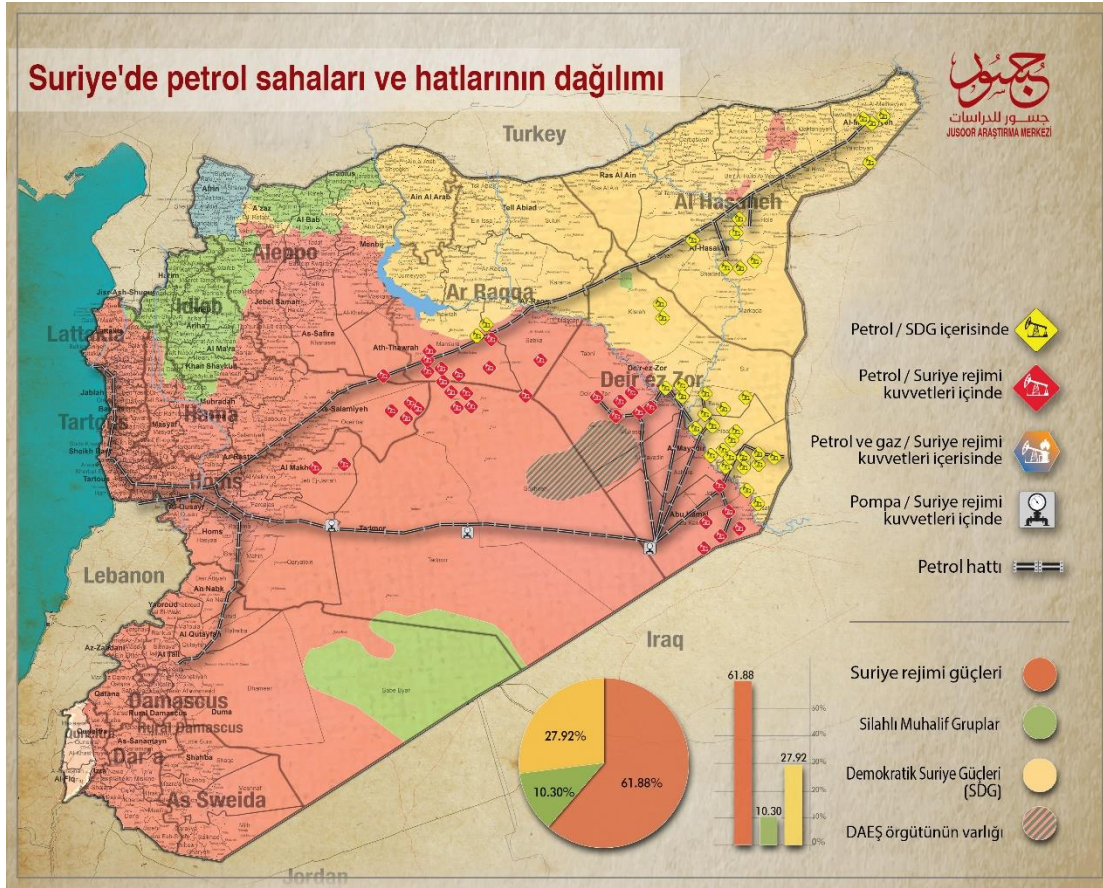
Suriye Başbakanı, sanayicilerin Lübnan’dan doğrudan yakıt ithal etmelerine izin veren bir kararname yayınladı. Bu karar DAEŞ’ten alınan petrol miktarının varlığına ilişkin bir gerekçe sunuyordu. Fakat Lübnan Ekonomi Bakanlığı iki aydan az bir sürede, Suriye’ye petrol ihraç edilmesini yasaklayan bir karar yayınladı.

Şam, alternatif olarak Irak petrolüne dayanamadı. Aynı şekilde Irak’tan gelen az sayıdaki petrol sevkiyatı da birçok defa durdu. Rejim hükümeti başbakanı, Mısır hükümetinden Suriye’ye petrol sevkiyatlarının Süveyş Kanalından geçişine izin vermesi için çalıştığını ama bir sonuç elde edemediğini açıkladı.¹² Ancak Mısır hükümeti, ertesi gün yani 9 Nisan 2019’da Suriye’ye yapılan sevkiyatların engellendiği iddialarını yalandı.¹³

Rejime yakın yetkililer, Amerika’nın rejime giden tankerleri imha ettiğini de söyledi.¹⁴ Diğer kaynaklar da Suriye’ye giden bir Rus tankerinin denizde vurulduğunu onayladı.¹⁵ Rus haber sitesi Sputnik de ABD kuvvetlerinin Suriye’ye giden bir Türk tankerini imha ettiğini yazdı.¹⁶

Petrol gemilerinin saldırıya uğramasına dair haberleri teyit edemesek de ABD hükümeti Mart sonunda bir karar¹⁷ vererek petrolün Suriye rejiminin bölgelerine gitmesi konusunda uyardı. Bu da ABD’nin petrolün rejime ulaşmasını önlemek için en azından yasal ve politik araçlarını kullandığını teyit etmiş oluyor.

Suriye kıyılarına ulaşan son iki petrol tankerinin Rus kökenli olduğu ve geçen yıl Kasım ayında Tartus limanına geldikleri belirtiliyor. İki geminin Tartus limanına gelişi, gemilerdeki sevkiyatların Rus tesislerinin çıkarına tahsis edildiği anlamına geliyor. Çünkü petrol tankerleri normalde Tartus limanı yerine Lazkiye limanına demirliyor.

İkinci bölüm: Krizin yansımaları ve etkileri

1. Rejim ve birimlerine etkisi

Krizin ekonomik ve politik yükünü yüklenen rejim krizden birinci dereceden etkilenen taraftır. Ancak hasara dayanma gücü yerel toplumun kapasitesinin çok ötesindedir.

Krizin rejim üzerindeki etkisi üç yönlüdür:

1: Konvansiyonel taşıtlara göre çok fazla yakıt tüketen ve sürekli olarak uzun mesafeler kat etmesi gereken askeri araçlarının ihtiyaçlarını karşılamak için yakıtta olan şiddetli ihtiyacı. Ayrıca güvenlik güçlerinin araçlarını kesintisiz olarak hareket ettirmeleri gerekiyor.

2: Rejim bölgelerinde yakıtın istikrar üzerindeki etkisi. Akaryakıt krizi, rejimin kontrolü altındaki halkın ihtiyaçlarını doğrudan etkiledi, halk nazarında rejimin imajını zayıflattı, halkın rejime karşı tavır almasına sebep oldu ve hakkında konuştukları zaferin gerçek olmadığını hissettirdi. Rejimin basit yaşam gereksinimlerini karşılayamadığını hissetmeye başlamış olan rejim yanlısı halk tabanı öfkelenmeye başladı.

3: Krizin siyasi düzeyde sebep olduğu baskı. Rejim, müttefiki İran’ın krizden bir çıkış yolu sağlayamadığını ve hem Batı hem de Rusya’ya daha fazla taviz vermek zorunda olduğunu hissediyor. Rejim Tahran’la Batı devletlerin hesaplaşma sahası haline geldikten sonra İran’la ittifakın gerçek bir yük haline geldiğini düşünüyor.

2. Temel hizmetlere etkisi

Rejim hükümetindeki elektrik bakanı geçen yılın sonlarında elektriğin 2011’den önceki haline döneceğini ancak bunun daha fazla gücün varlığına bağlı olduğunu açıkladı. Elektrik kesme saatleri artmaya devam etti. Kesintinin önümüzdeki dönemde sürekli artması bekleniyor. Aynı şekilde fiyatların da artması bekleniyor. Bu da vatandaşları jeneratörlere daha fazla dayanmaya itiyor.

Mevcut krizin ışığında Bakanlar Kurulu, kısa bir süre içinde kamu kurumlarının ve birimlerinin ödeneklerini azaltma kararı aldı. Bu da çoğu kamu kurumunda kesin olarak verimsizliğe sebep olacaktır.

Yakıt krizinin, yakıtın doğrudan gerekli olduğu elektrik, su ve iletişim gibi devlet hizmetlerinde daha fazla düşüşe yol açacağı düşünülmektedir.

Şam’daki gaz krizinin fotoğrafı

Üçüncü Bölüm: Tüketicilere etkisi

2018 yılının kış mevsiminin başlamasıyla Suriyeliler yeni bir sıkıntı ile karşı karşıya kaldı. Suyun kesilme saatleri arttı. Ülke mazot düzeyinde bir kriz yaşadı. Karneler nüfusun ancak üçte birine dağıtıldı. Diğer ailelere dağıtma işlemi gecikti. Ailelere sadece 100 litre dağıtıldı. Bu miktar yirmi

güne zar zor yetiyor. Bunun yanında Şubat ayının ortasından nisan ayına kadar gaz tüpleri temin edilemedi. İnsanlar mutfak tüpleri almak için uzun kuyruklar oluşturdu. Baharın gelmesiyle durum daha da kötüye gidiyor gibi görünüyor.

Başkentte temel gıda maddelerinin fiyatları enflasyona uğradı. Beyaz etin kilosu 5.000 liraya (10 dolara), kırmızı et yaklaşık 7.000 liraya (14 dolara), patates 500 liraya (bir dolara) ve fasulye 1000 liraya (iki dolara) ulaştı. Diğer sebzeler de kilo başına bir doları aştı. Meyveler de genel olarak iki dolara yükseldi. Bunları zikrederken Suriye'deki ortalama gelirin 70 dolardan fazla olmadığını belirtmek gerekir.¹⁸

Bu fiyatların önümüzdeki günlerde, özellikle de akaryakıt fiyatlarındaki artış nedeniyle daha da artması muhtemeldir. Bu da özellikle de Şam'da ulaşım fiyatlarının artması anlamına gelmektedir. Şam'da taksit ücretleri mart ayının ortasında %50 arttı. Önümüzdeki aylarda, özellikle de ramazanın gelişiyi ve Suriye lirasının gerilemesiyle temel gıda maddelerinde fiyatların en az %50 artması bekleniyor.

4. Krizin üreticiler üzerindeki etkisi

Çoğu zaman üretici, üretim maliyetini son tüketiciye yansıtamıyor. Ancak hükümet bazı malların üreticilerini, bu gibi durumlarda rejimin uyguladığı fiyat politikasında olduğu gibi, resmi bir kararla fiyatları belirli bir sınırdan tutmaya zorlayabilir. Bu da üreticilerin kârlarına bir sınır koyma ve hatta bazı ürünlerde zarar etmeleri anlamına gelmektedir.

Karardan en fazla etkilenecek olan üreticiler, tarım üreticileri olacaktır. Çünkü mahsulün hasat edilmesi ve taşınması, maliyeti önemli ölçüde arttıracaktır. Bu, çiftçilerin ürünü hasat etmeden tarlada bırakma veya belirlenen fiyattan satma seçeneğiyle karşı karşıya kalması anlamına geliyor. Bu yüzden maliyetin piyasada belirlenen fiyattan yüksek olması veya neredeyse aynı olmasından dolayı gelecek sezon için tarıma geri dönmesi bir sebebi olmayacaktır.

Suriye ekonomisinin temeli olarak kabul edilen küçük atölyelerin de bundan etkilenmesi beklenmektedir. Adra sanayi sitesinde pek çok küçük atölye kapandı. Bu fabrikalar ve atölyeler işleri için çoğunlukla jeneratörlere dayanıyor. Aynı şekilde Lazkiye ve Tartus'daki oteller de büyük oranda jeneratörlere dayanıyordu. Bunlar daha büyük kesintilere maruz kalmaya başladı. Aynı şekilde tamirde birinci derecede benzin veya dizelle çalışan jeneratörlere dayanan tamir atölyeleri de iş bıraktı. Bu da bu meslekte çalışan çoğu işçiye ek olarak taşıma sektöründe çalışanların işsiz

kalacağı anlamına geliyor. Bu ise işsizlik oranlarının artacağı, karaborsa, kaçakçılık ve yasa dışı yollarla malzeme temini işlerine daha çok girileceği anlamına gelmektedir.

Şam’da izdiham (benzin istasyonundaki kuyruklar)

5. Krizin dış sektöre etkisi

Temel gıda maddelerinin fiyatları 2010 yılına göre (baz yıl olarak) dokuz kattan on katına yükseldi. Yakıt krizi ışığında, enflasyonun iki kat artması bekleniyor. Yani bu yılın ikinci çeyreğinde fiyatlar 2010 yılı fiyatlarının yaklaşık 11 ila 12 katı olacak.

Suriye’nin mevcut ihracatının çoğu ise bazı tarım ürünlerine ek olarak tekstil ve hazır giyimdir. Suriye başbakanına göre 2016 yılında yapılan ihracat, en az 650 milyon dolar oldu. Bu ise son yılların en düşük rakamı. (2010 yılına göre 12 kat düştü.)

Yakıt krizinin üretim girdilerinin maliyetine yansımaları bekleniyor. Bu da Suriye mallarının olmadığı kadar pahalı olacağı anlamına geliyor. Dolayısıyla 2019 yılında Suriye ihracatının 500 milyon doların altına düşmesi bekleniyor.

İthalat sektörü zaten Suriye’ye uygulanan uluslararası yaptırımlardan etkilenmektedir. Bu sektörün, bazı birimlerinin Suriye rejimi ile iyi ilişkiler içinde olduğu Lübnan üzerinden aktif olması beklenmektedir. Suriye’de halen devam eden büyük fiyat farklarını karşılamak için Suriye-Lübnan sınırında gayri resmi ithalat yapılması beklenmektedir. Aynı şekilde Irak’ın gayri resmi ithalat için iyi bir kapı olması bekleniyor. Bunun yanında rejimin kontrolü altında olan bölgelerdeki gıda ve elbise sektörünü takviye için Kuzey Suriye ve temas noktalarında bulunan araçlar

üzerinden büyük oranda Türkiye'ye dayanılması beklenmektedir. Rejimin bu ürünlerle daha önce savaştığı ve hala cezalandırdığı belirtiliyor. Ancak Kuzey Suriyeli arabulucular Türkiye markalarını Suriye markalarıyla değiştirmeye başladı.

Nakliye maliyeti, Suriye'de önemli ölçüde yayılmasına rağmen İran mallarına dayanmanın önündeki en büyük engeldir.

Üçüncü bölüm: Rejimin krizle mücadele araçları

1. Krizle mücadele için Hükümetin kararları

Rejim, bu ayın başlarında stratejik ve iyileştirici olmaktan çok teskin etme amaçlı gibi görünen bir dizi önlem almaya başladı. Bunların başında Başbakanlığın 13/4/2019 tarihli sanayi odalarının komşu ülkelerden kara yoluyla gaz ithal etmesine izin veren kararı, 14/4/2019 tarihli resmi kurumların yakıt ödeneklerini azaltma kararı ile 16/4/2019 tarihli Petrol ve Maden Kaynakları Bakanının Yerel Yönetimler ve Çevre Bakanlığı ile koordinasyon içinde petrol ürünlerinin illere adil bir şekilde nüfus, çalışma miktarı, illerin özellikleri ve faaliyetleriyle uyumlu olacak şekilde dağıtılması teklifi gelmektedir.

Alınan kararlardan hükümetin krizle baş etmek için bir stratejisi olmadığı ancak etkilerini hafifletmeye çalıştığı, yakıt ve gıda maddeleri ithal etmek için Ürdün, Lübnan ve Irak'ın kapılarını çaldığı anlaşılmaktadır. Hükümet tüccarlara yakıt ve gıda maddeleri ithal etmek için tam izin verdi. Aynı şekilde açığı kapatmak için ruhsatı olmayan şirketlere iki buçuk yıl boyunca çalışma izni verdi.

2. Basın

Rejim medyası, yakıt krizinin rejim ve müttefiklerinin “rejime karşı küresel savaş” dedikleri şeyin bir parçası olduğunu ve "askeri ve siyasi zaferleri" ile ödendiğini yaymaya çalışıyor. Suriye'nin Birleşmiş Milletlerdeki daimî temsilcisi Beşşar el-Caferi, Amerikan ve Avrupa ülkelerinin gerçekleştirdiği uygulamaları "ekonomik terörizm" olarak niteleyerek bu ülkelerin “siyasi terörizm” uyguladığını iddia etti.¹⁹

Bununla birlikte rejimin medya işlerinde daha önce olmayan bazı hususlar var. Bunlardan bazıları şunlardır:

- Ekonomik abluka konusunda bilinçlendirme programları ve kampanyalar başlatmak. Böylece konuyu açıkça ekonomik bir abluka olarak ele almak ve uzun bir süre devam edeceğini belirtmek. Başlatılan kampanyalardan bazıları şunlardır: Bisiklete binmeyi teşvik etme kampanyaları ve ulaştırma alanında işbirliğini teşvik etmek için "Beni de yanına al"

kampanyası. Suriye uydu kanalı da “Sahnenin Derinliği” programı gibi konuyla ilgili programlar yayınladı. Kanal konuya bir bölüm ayırdı. Ayrıca gençler tarafından bisiklete ve ata binmek yoluyla problemi aşmayı hedefleyen kampanyalar başlatıldı. Suriye atları ve tarihinin önemi üzerine programlar gösterildi. Sabahu’l-hayr (hayırlı sabahlar) programı da yeni savaşın özelliklerine bölümler ayırdı.

- Krizle doğrudan ve net bir şekilde ilgilenmek ve toplumda olumsuz tezahürleri görmezden gelmeye alışan resmi medyanın aksine krizin uzun süre devam edebileceği ihtimali için hazırlık yapmak.
- Destekleyici sivil toplum örgütleri ve yerel otoritelerin gaz ve benzin kuyruklarında bekleyen kalabalıkların karşı karşıya kaldığı öfkenin azaltılmasına katılması. Kuyrukta beklerken okumayı teşvik etme kampanyaları ve bekleyenler arasında yarışma düzenlemek gibi bazı komik biçimler ortaya çıktı.
- Destek veren halkın yorumları, kendilerine sunulan ve “rejimin zaferi, dünyanın onun sevgisini kazanmaya gayret ettiği ve geçmiş için özür dilediği” üzerine kurulu söyleme uymayan yaşadıkları ekonomik koşullara karşı bir huzursuzluk durumunu yansıtıyor.

Üçüncü Bölüm: Komşu ülke ve bölgelerden ithal girişimi

Esed rejimi, son aylarda Lübnan ve Irak'tan bakanlarla bir araya geldi. Ayrıca bu bölgelere rejime yakın tüccarlar, rejim bölgelerine yakıt getirebilmek ve onlarla kalıcı hatlar açabilmek için birkaç ziyaret gerçekleştirdi. Bunun yanında rejim yukarıda gördüğümüz gibi ruhsatlı ve ruhsatsız şirketlerin rejimin bilgisi dahilinde ve mümkün olan yollarla yakıt ithal etmelerine izin veren bir dizi karar yayınladı.

Haşdi Şa’bi ve İran destekli diğer grupları temsil eden parlamento grupları Suriye’ye petrol ithat etme çağrısında bulundu ve şöyle dedi: "Haşdi Şa’bi ve güvenlik güçleri yardım etmeleri konusunda uzlaşma sağlanırsa Suriye’ye petrol gelmesini sağlamada görev alacak"²⁰

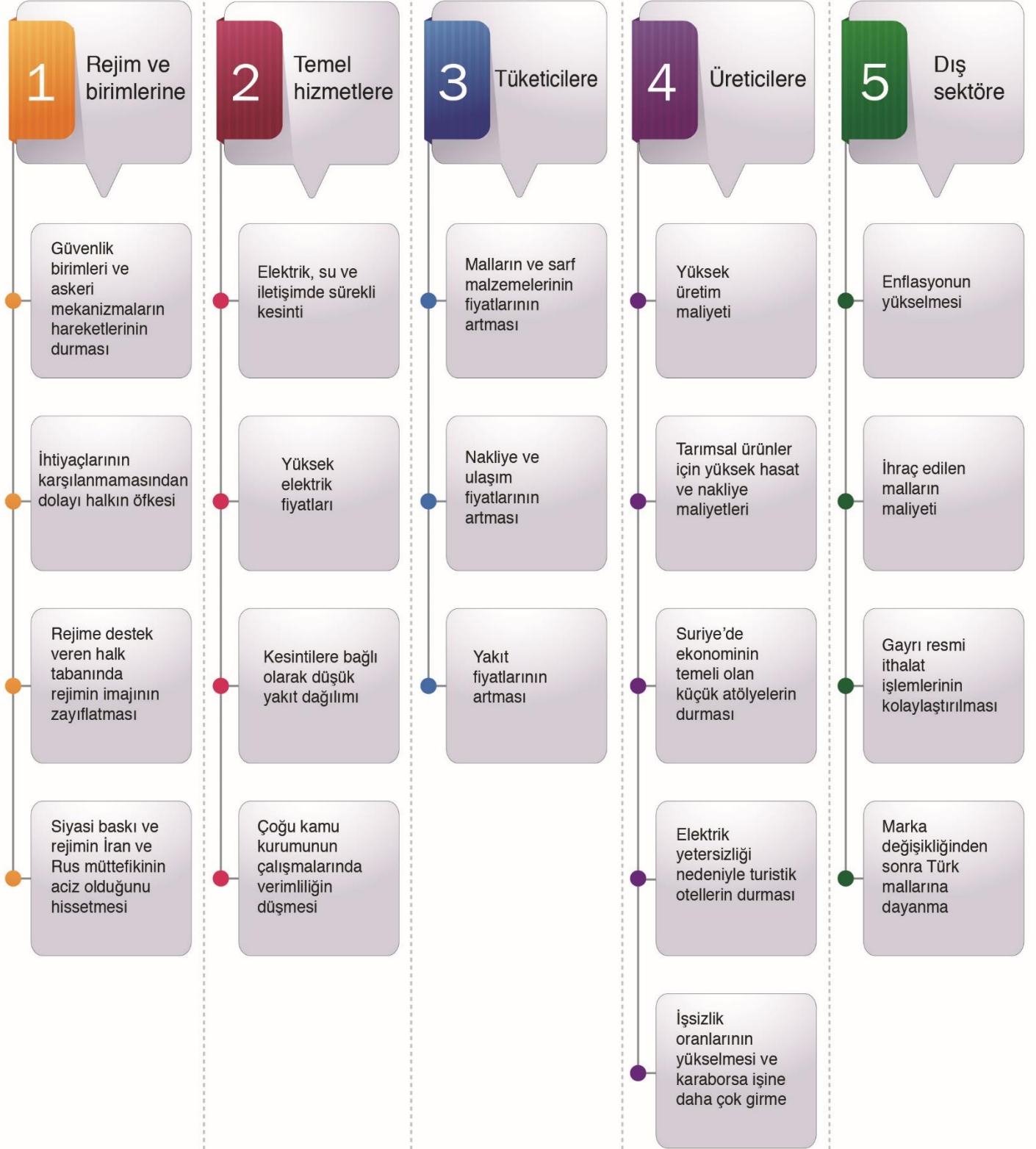
Öte yandan rejim arabulucuları muhalefet ve Kürt Özyönetimi bölgelerinden yakıt aktarmaya çalışıyorlar. Bu yılın ilk ayında HTŞ rejim bölgelerine -açık olan sınır kapıları aracılığıyla- yakıt için bir miktar gaz tüpü gönderdi. Rejim bu açıdan gerçek bir kriz ile karşı karşıya idi.) Nusra cephesinden gelen bu yardım günler boyunca devam etti. Gönderilen miktar rejimin ihtiyacına göre büyük değildi ancak ihtiyacı kabul edilebilir bir şekilde karşıladı.²¹ Nusra tarafından rejime az miktarda destek sağlama fikri, özellikle bölgesel güçler tarafından desteklenirse, açık bir ihtimal olarak kalacaktır.

Rejim ayrıca Fırat Kalkanı ve Zeytin Dalı bölgelerindeki muhalefet üzerinden (yeni açılan Ebu’z-Zendin kapısı) Türkiye'den yakıt ithal etmeyi

başardı. Bu, nispeten küçük miktarlarda bir süre devam etti ancak fiyat açısından cazipti. Bu da bu ticarete birden fazla tarafın girmesine sebep oldu. Ancak ihracat sürecinin ortaya çıkması, Ulusal ordunun (Fırat Kalkanı ve Afrin’i kontrol eden askeri kuvvet) rejim bölgelerine giden yakıt konusunda sınır kapısını kapatmasına neden oldu.²² Şu anda ihracat operasyonlarının resmen yeniden başlaması uzak bir ihtimal olarak görülüyor. Ancak bu durum, HTŞ’nin İdlib’te kontrol ettiği bölgelerden ihracata devam etmesi ihtimaliyle paralel olarak bu bölgelerden gayri resmi bir şekilde ihracatın devam etmesini engellememektedir.

Yakıt krizi, yansımaları ve etkileri

Dördüncü bölüm: Krizin muhtemel senaryoları

Birinci Senaryo: Krizin şu anki haliyle devam etmesi

Rejim büyük oranda Kürt Özyönetimi bölgelerinden aldığı az miktardaki yakıtı dayanıyor. Bu miktar rejimin ihtiyacının dörtte birini karşılıyor. Kürt yönetiminin birinci derecede üretimin doğası, bölgedeki ilişkiler ve kontrolün yapısıyla ilgili değerlendirmelerden dolayı rejime ihraç edilen petrolün hacmini arttırması beklenmemektedir.

Irak ve Lübnan'dan gelen miktar ise büyük olmayacak ancak günlük olarak gelmeye devam edecektir.

Rejim yeterli miktarda yakıt temin etmeyi başaramazsa piyasalar neredeyse tamamen kapanacak, çeşitli mal ve hizmetlerin fiyatları önemli ölçüde yükselecektir. Aynı şekilde devlet hizmetleri ağı büyük ölçüde etkilenecek, daha da önemlisi askeri ve güvenlik sistemi de ciddi şekilde etkilenecektir.

Bu senaryo, ABD'nin Esed'i ve müttefiklerini cezalandırma kararının gölgesinde büyük oranda muhtemeldir. AB de Rusya ve İran ile buna bağlı olarak Suriye rejiminin bölgedeki araçlarını etkileyen ekonomik yaptırımlar yoluyla hareketlerine daha fazla kısıtlamalar getirmeye çalışmaktadır.

Bu senaryo, Rusya'nın Suriye'deki çözüme yönelik yeni bir yaklaşımı benimsemeyi kabul edene kadar sürecektir. Bu senaryoda Rusya kendi vizyonunun dayatmayı tamamen bırakacak, Suriye'deki müttefiki İran'a ciddi bir şekilde engel olacak, Şam'daki rejimin şeklinde fiili değişiklikler yapacak ve üzerine dayanılacak siyasi çözüm için çok çalışacaktır.

İkinci Senaryo: Krizin kontrol altında tutulması

İranlı petrol tankerleri Suriye'ye ulaşmak için en güvenli yolu bulmaya çalışıyor. 19 Nisan'da İran petrol tankeri Stark 1 Süveyş Kanalından geçerek Yunanistan açıklarında uzun saatler boyunca bekledi. Daha sonra da İzmir limanına yöneldi. Geminin rotasının Lazkiye limanı olduğu düşünülüyor.²³ Ancak birkaç günlük gözlem süresince Türkiye kıyılarından hareket etmedi ve yükünü boşaltıp boşaltmadığına dair hiçbir bilgi yok.²⁴ Bu gemi ulaşmayı başarır ise diğerleri de başarılı olabilir. Bu yüzden kriz bir kez zayıflayacaktır.

Ancak mevcut şartlar ve akış yönteminin gölgesinde bu kriz bir süre sonra tekrar ortaya çıkacaktır. Bu da krizin düzensiz devam edeceği, vatandaş ve tüccarın daha fazla miktarı saklamaya iteceği anlamına gelmektedir. Bu nedenle tüketim artacak ve kolayca yakıt elde etmek zorlaşacaktır. Bu ise fiyatların artması ve daha fazla öfkeye sebep olacaktır. Ancak bu senaryo,

İran'ın Esed'i desteklemeye devam etme ve dolayısıyla Suriye hükümetine daha fazla borç verme isteğiyle bağlantılıdır.

Aynı şekilde hem Irak hem de Lübnan'daki Esed destekçileri kesinlikle onu destekleyecek ve kuşatmayı kırmaya çalışacaklardır. Hatta zaman zaman yakıt göndereceklerdir. Ancak bu destek resmi olmazsa gerekli ihtiyaçları karşılamayacaktır. Bu şekilde kriz kontrol altında tutulacaktır.

Lübnan, Irak ve İran'dan gelen ithalat, rejimin Kürt idaresinden ve muhalefet bölgelerinden kaçakçılık ve ithalat ile karşılayamadığı açığı kapatacaktır. Böylece özellikle de yakıt tüketiminin düşük olduğu yaz aylarında krizi kontrol altında tutacaktır.

Üçüncü Senaryo: Yakıtın akması

Bu senaryo, şu an uzak bir ihtimal olarak görülüyor fakat tamamen siyasi nedenlerden dolayı mümkündür. Yakıt normal bir şekilde Suriye'ye akabilir. Bu kesinlikle yakıt krizinin sonu anlamına gelecektir. Ancak bu senaryo, siyasi çözümlere bağlıdır. Çünkü yakıtın akması, akma izni verme kararı ile Rejimin şu anda sahip olmadığı dövizin var olmasını gerektiriyor. Bu, büyük ölçüde Irak'tan Suriye'ye büyük miktarlarda petrol tedarik etmek veya daha az miktarda İran gemileriyle ithat etmek yoluyla uygulanabilir. Aynı şekilde mezkur ihtimallerden çok zayıf bir derecede Lübnan ithal edilen petrolün geçiş yolu olabilir. Fakat petrolü temin etme ihtimali halen devam ediyor. Bu durumda Esed yeni bir savaş kazandığı fikrini yayacaktır.

Bu senaryoyu gerçekleştirmek için Rusya'nın ABD'ye büyük bir taviz vermesi gerekiyor veya rejim tarafından benzer bir taviz olabilir.

Özet

Şu anda rejimin yaşadığı yakıt krizi, siyasi doğaya sahip karmaşık etkenlerin sonucudur. Bunlar temel olarak ABD’nin Suriye’de siyasi çözüm dosyası ve İran’ın oradaki varlığı hususunda fiili tavizler vermeleri amacıyla rejim ve müttefikleri, özellikle de İranlılar üzerindeki baskısı ile bağlantılıdır.

Dünyanın en büyük ikinci petrol ihracatçısı ve önemli bir uluslararası gücü olan Rusya, krizi çözme konusundaki teorik kabiliyetine rağmen geçen Eylül ayından bu yana devam eden krizi çözmek için müdahalede bulunmadı. Görünen o ki "yeni tavrı" Rusya’nın Batı ve İsrail ile uzlaşısına dayanıyor. Buna göre Moskova, Suriye’deki hiçbir çıkarına dokunulmaması karşılığında Batı’nın rejime uyguladığı yaptırımları görmezden geliyor. Ayrıca Batının İran’ın petrol ve doğalgazına uyguladığı yaptırımlar Rusya’nın çıkarıdır. Çünkü bu, Rusya’nın İran’a daha büyük baskı yapmasına yardımcı olmakta ve rejimi Rusya’ya daha fazla taviz vermeye itmektedir.

Elbette rejim bölgelerine giren yakıt üzerindeki Batı ablukasını, birkaç kat artsa bile dünyada herhangi bir rejimi düşürecek derecede gerçek bir abluka olmadığı sürece sınırlı bir abluka rejimi düşürmeyecektir. Abluka rejim ve ortağı İran’ın siyasi olarak seçeneklerini sınırlandırma ile siyasi ve sahada gerçek tavizler vermelerine sebep olacak devamlı bir baskı altında tutma ile sınırlı kalacaktır.

Tüm benzer durumlarda olduğu gibi Suriye’de ortalama vatandaş bu tür cezai adımların büyük bedelini ödeyecektir. Daha sonra da farklı iş ve hizmet sektörleri vatandaşları takip edecektir.

Krizin devam etmesi, komşu ülke ve kontrol bölgelerinde olan ve krizin ilk yıllarından beri var olan ve geçmiş yıllarda metotlarını geliştiren kaçakçı ağlarının büyümesine yardımcı olacaktır.

Dipnotlar

¹ Bu milisler, rafineriye kara yoluyla gelen petrol konvoylarını birkaç defa ele geçirdi. Bu da 2017 yılında Devlet Güvenlik Şubesinin konvoyları geri almak için askeri müdahalede bulunmasını gerektirdi.

² Akaryakıt, petrol ürünleri ve diğer desteklenen maddelerin kaçakçılığının cezasını belirlemeye ilişkin 2008 tarihli 42 sayılı Kararname, Halk Meclisi, 4/8/2008: <http://tiny.cc/4gut5y>

³ Daha fazla bilgi için bkz. Suriye benzin fiyatlarını yükseltti, Reuters, 24/3/2008: <http://tiny.cc/xhut5y>

⁴ Burada dikkat çeken nokta Suriye’den Lübnan’a kaçakçılığın önemli ölçüde azalmasıydı. Lübnan’ın 2009 kışında büyük bir yakıt krizine şahit oldu. 2009 yılında Suriye’de fiyatlar düşünce kaçakçılık yeniden başladı.

⁵ Başbakan’ın açıklamalarına bakınız: Suriye, 1,5 milyar litre sübvansiyonlu mazot kaçakçılığı ile mücadele ediyor, Al-Ahbar gazetesi, 2/4/2008, <http://tiny.cc/m8vt5y>

⁶ 2011’den önce iki ülke arasındaki sınırda çalışan ve "Ebu Hadi Grubu" (Ebu Hadi Kusayr köylerinden Suriyeli Şii bir kişidir) olarak adlandırılan Lübnanlı-Suriyeli bir grup vardı. Bu grubun o dönemdeki kaçakçılık operasyonlarında büyük bir rolü vardı. Grup ve kaçakçılıktaki rolü, Hizbullah’ın Kusayr köyü ve Batı Humus’u ele geçirmesinden sonra daha da önem kazandı.

⁷ Bakanın açıklamalarına bakınız: Suriye’den yakıt kaçakçılığı: Lübnan’da petrol istasyonlarının sahiplerinin ceplerine 10 bin lira girdi, Bülten, 08.06.2018:

<http://tiny.cc/aawt5y>

⁸ Bu konu hakkında daha fazla bilgi için:

Ortaya çıktı: Suriye rejimi ve DAES arasındaki petrol aracısı: The Business Insider, 7/3/2015: <http://tiny.cc/cbwt5y>

⁹ Daha fazlası için:

ABD’nin Suriye müttefiki Esed’in adamlarına petrol temin ediyor, The Wall Street Journal, 8/2/2019:

<http://tiny.cc/0ewt5y>

¹⁰ daha fazla bilgi için bkz:

Suriye hükümeti SDF’nin bölgelerinden petrol alıyor, Almsdar News, 10/4/2019:

<http://tiny.cc/ahwt5y>

¹¹ Meçhul saldırganlar, birkaç gün önce Harafi yolu üzerinden Kuniku sahasından Banyas’a gelen Katırcı’ya bağlı milislere ait petrol tankerlerini ele geçirdi. Bu, bir ay içinde meydana gelen ikinci olay. Şubat ayında petrol konvoylarına bilinmeyen saldırganlar tarafından ateş edildi.

¹² Hamîs: Mısır, 9 ay önce petrol tankerlerinin Süveyş kanalı üzerinde Suriye’ye gitmesini durdurdu, Sputnik, 9/4/2019: <http://tiny.cc/dhrt5y>

Süveyş Kanalı İdaresi, petrol gemilerinin Suriye’ye gidişinin engellendiği iddialarını yalandı, Youm7, 10/4/2019: <http://tiny.cc/ulrt5y>

¹⁴ Vesim el-Esed’in videosu için Link: <http://tiny.cc/knrt5y>

¹⁵ Almodon gazetesi Kırım yakınlarında iki petrol gemisinin yandığını ve ABD hükümetinin gemilerin Suriye’ye gayri meşru yollardan petrol taşıdığını açıkladığını belirtti. Bkz. Gaz krizi: Suriye’ye giden petrol gemilerinin gemilerine ceza, Almodon gazetesi, 24/1/2019: <http://tiny.cc/eprt5y>

¹⁶ Hamîs: Mısır, 9 ay önce petrol tankerlerinin Süveyş kanalı üzerinde Suriye’ye gitmesini durdurdu, Sputnik, 9/4/2019: <http://tiny.cc/dhrt5y>

¹⁷OFAC’ın deniz petrol taşımacılığı camiasına tavsiyesi, Hazine Bakanlığı, 25/3/2019: <http://tiny.cc/qyrt5y>

¹⁸ Munaff Koman, Suriye’nin Yaşam Krizi Standardı, Chatham House, Kasım 2018: <http://tiny.cc/hmyu5y>

¹⁹ Caferi: Türkiye, terör örgütlerini Idlib’ten çıkarmayı taahhüt etmeli, Rusya el-yevm, 26/4/2019: <https://bit.ly/2DBR7XW>

²⁰ Suriye’ye giden Irak tankerlerini bombalaması uyarısı, el-Alem kanalı, 28/4/2019: <http://tiny.cc/63yu5y>

²¹ Halid Turkavi, Gaz ve ahlak krizi, Suriyeli bilim adamları Derneği, 13/2/2019: <http://tiny.cc/gl5t5y>

²² Ulusal ordu, rejim bölgelerine doğru kaçakçılığı durduruyor, resmi açıklama, Zamanu’l-vasl, 17/4/2019: <http://tiny.cc/emtt5y>

²³ Görünüşe göre gemi, Lazkiye limanına ulaştığında Amerikan gemilerinin tepkileri ölçmek için manevra yapıyor. Birkaç gün içinde Suriye kıyılarına doğru hareket edebilir. Gemi bu sabah nihai hedefinin Alanya limanı olduğunu açıkladı ancak hala limandan uzakta duruyor.

²⁴ Suriye limanlarındaki hareketliliğe bakıldığında birkaç geminin Tartus ve Lazkiye limanlarına ulaştığı görülmektedir. Her limanda mal yüklü iki ya da üç ticari gemi bulunuyor.